

Nytt om gammelt

Oktober 2020 - Nr. 3 / 20 FÅBERG OG LILLEHAMMER HISTORIELAG

Lansering av ny årbok

søndag 1. november kl. 14 og kl. 17 (ca. 40 personer hver gang) på Lillehammer kirkesenter, Langes gate 1.

Kaffe og biteti. Gratis inngang. Salg av den nye årboka.

Påmelding til Grethe Borgen
telefon 995 35 880
eller e-post
borgengrethe@gmail.com

Historielagets 39. årbok

Årets bok har seks hovedkapitler: «Profiler», «Fra andre verdenskrig», «Erindringer», «Vinter», «Yrkesliv» og «Jubileer». Temaene har et vidt spenn, så vi regner med at det finnes noe for enhver smak.

Bjørn Asmundvaag har skrevet om sin bestefar, lillehammermaleren og pølsemakeren Sverre Nyhus, som også ble presentert i en ukes utstilling i Galleri Zink nå i oktober. Halgrim Øistad har tatt for seg to helt ulike krigsdagbøker fra andre verdenskrig. I kapitlet kalt «Erindringer» hører vi om Johannes Nordtorps opplevelser under en stormfull tur til fjells med hest for hundre år siden, og om den verdenskjente russiske diplomaten og journalisten Alexandra Kollontaj kuropphold i Lillehammer på samme tid.

At verdens koseligste flyplass skal ha ligget i Lillehammer, er vel ikke så kjent i dag, men Halgrim Øistad presenterer leserne for denne vinteridyllen. Vinter er naturlig nok også bakgrunnen for Jon Vegard Lundes artikkel om slalåmsporten

i Lillehammer slik den utfoldet seg i årene 1933 – 1945.

I kapitlet «Yrkesliv» har Tore Pryser skrevet om offiserer i Fåberg kompani. Rønnaug Hovhaugholen og Jorun Kilvær har tatt for seg utpregede kvinneyrker som «sydame» og «husmor» – yrkesbetegnelser man knapt bruker lenger. I tillegg har Ingmar Areklett en bred skildring av sogneprest Melankton Lüdemann som virket på Lillehammer fra 1923 til 1932.

«Jubileer» er siste kapittel. Her har to av byens kjente foreninger fått nedtegnet sin historie: Lillehammer hagelag (125 år) ved Ingvild Begg og DNT Lillehammer (75 år) ved Ragnvald Jevne. Ingunn Framgård, Ring Design, står for årbokas layout. Årbokredaksjonen i Fåberg og Lillehammer historielag har bestått av Karen Bleken, Rønnaug Hovhaugholen, Jorun Krukhoug Kilvær, Geir Linberg, Jørgen Skaug, Live Sætre og Halgrim Øistad.

FÅBERG OG LILLEHAMMER

Bilder på omslaget er hentet fra artikkelen «Verdens koseligste flyplass på Lillehammer».

I fire vintersesonger 1947–50 var byen knyttet direkte til det internasjonale rute-fly-nettet. Mjøsisen nedenfor Strand restaurant ved Vingnes fungerte som flyplass.

På ei 1800 meter lang flystripe lander store, tomotors DC-3 propellfly – og tok av igjen så snøføyka sto, med kurs for Oslo og København. Første sesongen i 1947 var det nesten 2.500 reisende til og fra. Virksomheten i Vingnesvika var også en spennende attraksjon for lokale skuelystne. Flytrafikken ga turistbyen Lillehammer viktig oppmerksomhet de første etterkrigs-årene. I Lillehammer og Fåberg så man mulighetene til nye arbeidsplasser og økonomisk vekst. Men den første suksessen skulle ikke vare...

I den nye årboka kan du også lese om kunstmaler, oppfinner og pølsemaker Sverre Nyhus, om slalåmsportens barndom på Lillehammer, om offiserer i Fåberg kompani, om kvinner som har sydd, om Lillehammer husmorskole – blant annet. Vi presenterer også dagboknotater som skildrer hverdagsliv på Lillehammer under krigen, som sluttet for 75 år siden.

FÅBERG OG LILLEHAMMER

39

2020

Fåberg og Lillehammer Historielag 2020. Årbok 39

Dompenhytta

Ved Maurfossen i elva Mesna – nesten inne ved Mesnasaga – ligger ei lita hytte med grunnflate 2,05 m x 2,05 m. Mønehøgda er 1,96 m. Hytta var bygd på 1800-tallet for overnatting når en fiska i Mesna eller plukka bær langt inne i utmarka.

Dompenhytta er den eneste bygning Fåberg og Lillehammer historielag har. Styret planlegger sammen med tilsynsmann Norodd Bakkeberg vedlikehold i 2021, særlig på taket. – Hytta er låst og inne i hytta er gamle bruksting. Hytta ligger på et hyttetun sammen med ei større, ny-

Foto: Jostein Valved

Norodd Bakkeberg (t.v.) tok i år over som tilsynsmann for Dompenhytta. Han er også historielagets kontaktperson i Mesna kultursti. Norodd har arbeidet med bygg og anlegg i Telenor, og er nå ansatt i Technogarden som bygg-teknisk konsulent. Vegard Gundersen (t.h.) var tilsynsmann for Dompenhytta 2015-2019. Fra mai 2019 overtok han etter Jon Thorsrud grafisk tilrettelegging av medlemsbladet *Nytt om gammelt*. Til daglig er han bibliotekar på Lillehammer.

Mathias Hansen «Dompen» (1841-1917) er den første kjente eieren, fra 1904. Han var morfar til museumsinspektør på Maihaugen Gustav A. Norman, som arva hytta. Seinere overtok sønnen Svein og sønnesønnen Stein Erik Norman (1952-2011). Helsesvikt og uten mulighet til å vedlikeholde hytta gjorde at Stein Erik i 2009 overlot Dompenhytta til historielaget.

ere hytte og vedskjul som Svein Wedum eier (til salgs).

I *Nytt om gammelt* nr. 2 -2010 står mer om Dompenhytta. Se <https://www.faberghistorielag.no/>

Foto: Jostein Valved

Roar Torgersen, Eystein Brandt og Norodd Bakkeberg ved Dompenhytta 2. sept. 2020.

Roar Torgersen og flere utførte 2009-2010 et omfattende dugnadsarbeid på hytta. Roar – som var styremedlem i historielaget – var tilsynsmann fram til 2015. Jens Homb ga historielaget punktbeste i Suttetstads skog uten årlig avgift.

Ikke julemarked

Lillehammer museum har i år avlyst sitt julemarked på Maihaugen 1. advent-helga.

Kulturminister Abid Raja vil oppgradere krigsgravplassen

I forrige *Nytt om gammelt* (juni 2020) var side 2 viet planen for oppgradering av Jørstadmoen krigsgravplass. Avisen *Gudbrandsdølen Dagningen* hadde 27. august et oppslag om at kulturminister Abid Raja under et besøk i Lillehammer-området noen dager tidligere hadde vært på omvisning på krigsgravplassen med varaordfører Terje Rønning og Forsvarsbygg. Statsråden lover tre mill. kroner til arbeidet og ivra etter å komme i gang.

Krigsgravtjenesten i Kulturdepartementet arbeider med å følge opp statsrådets lovnad. Avtaler m.m. må på plass før arbeidet kan starte. Et møte mellom Kulturdepartementet og Forsvarsbygg nå i november forventes å klarlegge det videre arbeidet.

Bureiserhistoria

Historielagets arbeid med å dokumentere historia om bureisingen i Fåberg fra 1920 til 1950 går som planlagt, under ledelse av prosjektleder/redaktør Ådne Norheim. De øvrige i prosjektgruppa er Terje Holen, Kari Brennum, Mikael Finsveen og Grethe Borgen. Arbeidet lå litt nede på forsommeren på grunn av koronasituasjonen, men det tapte er tatt igjen. Det vesentlige av fagartikler og enkeltbruksbeskrivelser med tilhørende illustrasjoner og bilder er ferdig. Boka forventes klar til lansering på forsommeren 2021.

Det er mange, også utenom prosjektgruppa, som har stått på for å få denne viktige del av lokal bosettings- og landbrukshistorie dokumentert. Samarbeidet med etterkommere og andre slektninger, naboer, og mange med gode lokal-kunnskaper har vært utmerket, og mange har bidradd med beskrivelser, bilder og gode historier. Bureiseren og bureiserkjerringa er borte men barna som vokste opp på et bureisingsbruk har kunnet gi tidsriktige og gode beskrivelser av opplevelser og oppvekst.

Foto: Mikael Finsveen

Bureisingsbruket Bratland slik det er i dag.

Medlemstur 2020

Fåberg kultursti

Dette året hadde vi planlagt en medlemstur til Fåberg kultursti 29. juni. Dessverre regnet det nokså tett den dagen. Stien er stedvis bratt og kan bli glatt i regnvær. Vi fant det derfor nødvendig å avlyse turen. Heldigvis lot det seg gjøre å gjennomføre i fint turvær lørdag 12. september. 14 deltakere fra historielaget møtte opp. Foruten Reidar Bostad fikk vi med Andreas Jørstad som kjentmann. Vi hadde korte stopp underveis med informasjon om ruta, og om gardsbruk og kulturminner, bl.a. ved gapahuken Pyramiden, hvor Andreas hadde gjort opp et bål. Praktfull utsikt mot Fåberg og Lillehammer fra Jørstadhøgda! «Fotballen» er en særpreget bygning med spennende arkitektur og er et trivelig krypinn for vandrere. Der hadde vi rast med kaffe og medbragt niste og fikk en orientering av Svein Jørstad, som har ført opp hytta, og som er skaperen av mange skulpturer langs stien.

Foto: Aud Hulberg

Fra v. Reidar Bostad, Svein Jørstad, Andreas Jørstad foran «Fotballen».

Foto: Reidar Bostad

Nistepause ved «Fotballen».

Tur til Toten

Det var lagt opp til busstur til Toten 29. august. På grunn av koronarestriksjoner måtte turen dessverre avlyses. Vi hadde avtale om besøk i Mjøsmuseet på Kapp og på Amtmannsgården Stenberg, og et besøk til Hoff kirke. Planen var å spise middag på Ditlevines utsikt. Vi hadde avtale med Olaf Nøkleby som guide og kjentmann underveis. Det var en stor skuffelse for alle involverte at turen ikke kunne gjennomføres, men vi håper det vil være mulig å ta opp planen igjen til neste år!

Lokalhistoriske seminarer

Historielaget samarbeider med Litteraturhus Lillehammer. **Påmelding** er påkrevd av smittevern hensyn. Gå inn på GD-billett og reserver deg en gratisbillett. Mer info på www.litteraturhuslillehammer.no

4. november kl. 19.00

- Oskar Puschmann: Tilbakeblikk - norske landskap i endring.
Her blir Puschmanns egne landskapsbilder presentert sammen med bilder fra Axel Lindahl og Anders Beer Wilse som begge reiste rundt i Norge på 1800- og 1900-tallet. (dette arr. i samarbeid med Fåberg og Lillehammer Småbrukarlag)

18. november kl. 19.00

- Trond Feiring: Epidemier for 100 år siden; Tuberkulose og spanskesyke.
Om utbredelsen av epidemier og om de lokale sanatoriene og lasarettene som ble bygget for å behandle de syke.

25. november kl. 19.00

- Tore Pryser; Anita Smestad - «Flue på veggen» i Stockholm i frigjøringsdagene 1945.
Dagboksnotater fra historielagets «Grand old Lady» - som måtte flykte til Sverige under krigen.

Foto: Litteraturhus Lillehammer

NYTT OM GAMMELT

utgis av Fåberg og Lillehammer
historielag, Postboks 331, 2602
Lillehammer.

BANKKONTO: 2000.24.19115

VIPPS-NR. 5 13 16

post@faberghistorielag.no

www.faberghistorielag.no

Formgitt av Vegard Gundersen

Fåberg Kultursti sommer/høst 2020

Det har vært stor aktivitet av besøkende til kulturstien i sommer. Det har trolig noe med situasjonen vi er i med smittsam virus over landet vårt.

Endelig ble det tur for Fåberg og Lillehammer Historielag også, på den korteste ruta.

Engasjerte grunneiere, styremedlemmer og gode støttespillere har gjennomført 3 fellesdugnader i sommer. Andreas Jørstad slår ned nye stolper, her ved stabburet i Søgarden. Kirsti Lier Ramberg beiser de nye skiltene som er satt opp. Ett slitt skilt viser hvordan vær og vind tærer på treverk. Det er skiftet til 15 nye skilter i alt. Noen grunneiere holder Kulturstien i veldig god hevd over sin eiendom, med kantslått, rydding og vedlikehold ellers.

Foto: Reidar Bostad

Foto: Reidar Bostad

Foto: Jostein Valved

Minnegave

Svein Jøran Eng (1955-2020) døde i juli. Han var et interessert, aktivt og hjelpsomt medlem i historielaget. I dødsannonse sto at like kjært som blomster er ei gave til Fåberg og Lillehammer historielag. Minnegava ble på kr 7650, som vi er svært takknemlig for.

Koordinatfesting av gamle stedsnavn:

Medhjelpere ønskes

På 70- og 80-tallet ble det samlet inn gamle stedsnavn som ble skrevet inn på kart og lister. Nå skal vi overføre disse til digitale kart. Til dette trenger vi noen medhjelpere som kan være med og lese disse kartene og listene, slik at vi finner de riktige kartpunktene for hvert navn. Kunnskaper som trengs er leseferdigheter og litt interesse for lokalhistorie. Ta kontakt med **Anette Røsjarde (959 92 309)** eller **Grethe Borgen (995 35 880)** for å høre mer om prosjektet.

Mesna kultursti

En prosjektgruppe, med medlemmer fra Fåberg og Lillehammer historielag, Mesna og Lillehammer Rotary, samarbeider med Lillehammer kommune om å utbedre og markedsføre **Mesna kultursti**.

Stien går fra Strandtorget, langs Mesnaelva og opp til Svarga. Det er gjort en god del arbeid med rydding og skilting langs stien, og det er nå en egen brosjyre under utarbeidelse. Den vil være tilgjengelig etter hvert på turistkontoret og hos alle byens hotell. Mesna kultursti har også en egen facebook-side: *Mesna kultursti i Lillehammer*, hvor det kan legges ut bilder.

Medlemssalg av årbok 39

Som medlem får du mulighet til å sikre deg årets julegave. Medlemspris kr 240, ordinær pris kr 350.

Du finner oss på Sigrid Undsets plass, inngangen til høyre for kommunen. Torsdager, fredager og lørdager kl. 12.00-15.00 den 26.-28. november; 3.-5. desember og 10.-12. desember.